

Mundur galowy noszony przez górników w kopalnych księcia pszczyńskiego

Mundur jest dumą każdego górnika. Symbolizuje przynależność do górniczego stanu i uznanie dla trudnej i niebezpiecznej pracy górnika.

Po objęciu władzy w Pszczynie przez ród książąt Anhalt-Köthen od 1765 roku następuje zainteresowanie górnictwem i hutnictwem. Górnictwo nie było obce nowemu księciu Fryderykowi Erdmannowi, gdyż w jego małej ojczyźnie Saksonii-Anhalt przemysł wydobywczy był dobrze rozwinięty. Sprowadza z Saksonii szereg fachowców od górnictwa. W 1768 roku Fryderyk Erdman Anhalt-Kothen (1731-1797) zakłada w Murckach kopalnię Emmauelssegen – *Błogosławieństwo Emanuela*, nazwana na cześć pierworodnego syna Fryderyka Ferdynanda, urodzonego w tym samym roku. Był to teren leśny z licznymi wychodniami pokładu węgla, ale złymi drogami dojazdowymi. Od 1770 roku na całym terenie księstwa pszczyńskiego rozpoczynają się wiercenia poszukiwacze zalegających złóż.

W pierwszych latach XIX wieku w księstwie pszczyńskim powstały nowe kopalnie w okolicach Łazisk, Mikołowa, Wesołej, Murcek, Kostuchny, Kosztów. W kopalniach wydobywanie węgla wzrastało. Dla koordynacji wydobywania w poszczególnych kopalniach, książę pszczyński Fryderyk Ferdynand w 1813 roku powołał nowy szczebel zarządu górniczego - tzw. nadsztygar (*Obersteiger*). W tym samym czasie książę wprowadza dla zasłużonych pracowników kopalń pszczyńskich galowe mundury górnicze. Kronika Schaeffera „Chronik der freien Standes Herrschaft und seit 1827 des Fürstenthums Pleß Heinricha Wilhelma Schaeffera” z 1847 roku (s. 77) podaje, że zarządzeniem księcia pszczyńskiego Fryderyka Ferdynanda von Anhalt-Köthen z 20 sierpnia 1806 roku wprowadza się mundury górnicze. Schaeffer w swej kronice podaje, że książę sfinansował szycie mundurów galowych dla zasłużonych górników. Ten sam autor podaje, że na kopalni Friedrichsgrube i innych pruskich kopalniach państwowych, twórca przemysłu śląskiego Fryderyk von Reden wprowadził mundury górnicze już w 1795 roku.

Nie można obecnie ustalić jaki był dawny krój munduru górniczego, ale można przypuszczać, że wzorowany był na mundurach noszonych przez górników w pruskim zagłębiu Saksonia-Anhalt. Tamtejsi górnicy nosili galowe mundury składające się z czarnej kurtki i białych spodni. Na głowie mieli zielone czako z emblematem skrzyżowanych młotków górniczych.

Mundur galowy górników w zagłębiu Saksonia-Anhalt

Górnicy w galowych mundurach na pogrzebie księcia pszczyńskiego Jana Henryka von Hochberga
XV w 1938 roku

Z kwerendy zachowanych dawnych zdjęć wynika, że od początku XX wieku były noszone dwa rodzaje munduru galowego, górniczy i sztygarski. Oba mundury zachowały się w Izbie Tradycji przy kopalni Knurów.

Galowy mundur górniczy sztygarski

Kurtka sztygarska noszona przez dozór kopalniany, wykonana jest z sukna czarnego, zapinana na 9 haftek. Krój kurtki jest typu frak, z opadającą do tyłu połą długości 12 cm.

Na piersiach skośnie ku dołowi są dwa wyłogi - klapy z czarnego sukna. Na każdej wyłodze, po zewnętrznej stronie przszyto 8 guzików wykonanych z żółtego metalu. Guzik o średnicy 24 mm dekoruje emblemat skrzyżowanych młotków górniczych nad którymi umieszczono znaki korony herbu księcia pszczyńskiego. Dekoracją wyłogi są poziome aplikacje naszyte czarnym ozdobnym sznurem od każdego z 8 guzików a zakończone pętlą trójczkową. Kołnierz stojący 6 cm wysoki, uszyty z czarnego aksamitu z zapięciem na dwie haftki. Na aksamitnym kołnierzu umieszczano dystynkcje posiadanego stopnia górniczego. Dystynkcje wyszyte złotą nicią.

Z tyłu, na wysokości bioder przszyto dwa guziki z żółtego metalu oddalone o 24 cm, pomiędzy którymi przszyto dekoracyjny czarny ozdobny sznur. Pomiędzy tymi dwoma guzikami, dekoracyjne piski opadające pionowo do dolnej krawędzi kurtki.

Na bocznych stronach kurtki, pod rękawem umieszczono kieszenie przykryte patką długości 16 cm. Powierzchnia patki kieszeni obszyta została i dekorowana czarnym sznurem. Na tej patce umieszczono trzy sznurowe elementy dekoracyjne, takie same jak z przodu tylko pionowo. Po patkę kieszeni umieszczono w rzędzie trzy żółte metalowe guziki o wielkości takiej samej jak pozostałe na mundurze.

Rękawy, bez naszywek szmuklerskich, posiadają po zewnętrznej stronie dwa poziome rzędy czarnych frędzli, nad i pod łokciem. Frędzle długości 5 cm. Nad górnymi frędzlami wyszyto dekoracyjne pionowe piski długości 6 cm. W dolnej części rękawa od zewnątrz 1 guzik z żółtego metalu. Rękawy jak i całość munduru zakończona jest o dołu obszyciem z czarnym sznurem dekoracyjnym. Od wewnątrz kurtki umieszczono kieszenie po obu stronach. Spodnie koloru czarnego.

Górna część galowego munduru sztygarskiego

Kurtka munduru galowego sztygarskiego

Galowy mundur górniczy tradycyjny

Kurtka górnicza wykonana jest z sukna czarnego, zapinana na 9 haftek. Krój kurtki jest typu frak, z opadającą do tyłu połą długości 17 cm. Na piersiach skośnie ku dołowi dwa wyłogi - klapy z czarnego sukna. Na każdej wyłodze po zewnętrznej stronie przszyto 8 guzików wykonanych z żółtego metalu. Guzik o średnicy 23 mm dekoruje emblemat skrzyżowanych młotków górniczych. Kołnierz stojący, 4,5 cm wysoki, usztyty z czarnego aksamitu i zapinany na dwie haftki. Na aksamitnym kołnierzu umieszczano dystynkcje posiadanego stopnia górniczego. Dystynkcje wyszyte były żółtą nicią.

Z tyłu na wysokości bioder przszyto dwa guziki z żółtego metalu oddalone o 9 cm. Na obu bocznych stronach kurtki, pod rękawem umieszczono kieszenie przykryte patką długości 15 cm. Pod patką kieszeni umieszczono w rzędzie trzy żółte metalowe guziki o wielkości jak pozostałe na mundurze. Od wewnątrz kurtki umieszczono kieszenie po obu stronach.

Rękawy, bez naszywek szmuklerskich, posiadały powyżej łokcia jeden poziomy rząd czarnych frędzli, długości 8 cm. Nad frędzlami wyszyto dekoracyjne pionowe piski. Spodnie koloru czarnego.

Galowy mundur noszony przez górników kopalń księcia pszczyńskiego

Czako górnicze sztygarskie z białym pióropuszem

Górnicy w różnych galowych mundurach noszonych przed wojną

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w górnictwie były w użyciu mundury, które wywodzą się z tradycji poszczególnych zaborów. I tak w Zagłębiu Dąbrowskim górnicy nosili mundury rosyjskie a na terenie Małopolski mundury austriackie, a na Śląsku, pruskie. Wynikało to z tradycji ukształtowanych w poszczególnych regionach. Na sprawę ujednoczenia kroju munduru górniczego jako jeden z pierwszych zwrócił pracownik Wyższego Urzędu Górniczego Stanisław Majewski, absolwent Bergakademii w Leoben. Z jego inicjatywy w lutym 1931 roku wydano Rozporządzenie Rady Ministrów ujednoczające na całym obszarze Rzeczypospolitej mundury i oznaki górnicze. Kolor mundury był czarny z guzikami z złotego metalu i wytłoczonym znakiem orła państwowego. Wszystkie elementy munduru były uszyte z czarnego sukna, a patki stopni służbowych były wykonane z zielonego sukna. Kurtka posiadała dwa rzędy guzików po 5 z każdego boku.

Po drugiej wojnie światowej rozpoczęto prace nad tzw. Kartą Górnika i określono rodzaje stopni górniczych. Ustalona Karta Górnicza wprowadziła następujące stopnie górnicze: Generalny Dyrektor, Generalny Dyrektor Górniczy I, II, III stopnia, Dyrektor Górniczy I, II, III stopnia, Inżynier Górniczy I, II, III stopnia, Technik Górniczy I, II, III stopnia, Górnik I, II, III stopnia, Aspirant Górniczy I, II, III stopnia. Uchwała Rady Ministrów z 1950 roku

wprowadziła do stosowania galowy mundur górniczy, na którym winny być noszone odznaki stopni górniczych. Ustawa porządkowała sprawy „starych” mundurów galowych, które były przez górników używane jeszcze przed II wojną światową. Wcześniejsze mundury górnicze mogły być używane aż do całkowitego ich zużycia.

Mundur uzupełniał czapka górnicza tzw. czako pośrodku którego umieszczone jest godło górnicze. Z lewej strony czako jest pióropusz zrobiony z kogucich piór o długości 22 centymetrów. Kolor pióropusza nie jest dla ozdoby, ale oznacza rangę tego, który czako nosi. Zielony jest dla górniczej generalicji. Biały - dla dyrektorów, inżynierów i techników górniczych. Czarny dla górników. Czerwony - dla członków orkiestry górniczej. Białoczerwony dla kapelmistrza orkiestry górniczej.

Górnik przygotowujący swój mundur galowy na Barbórkę